

VIGH SZABOLCS:

CSALÁDTERVEZÉS – EGYHÁZI FELELŐSSÉG

MÚLT ÉS JÖVŐ

(Reális, szeretetteljes és széles körben megvalósítható szexuális életcél igénye)

TARTALOM	1
BEMUTATKOZÁS	2
DEMOGRÁFIA ÉS A SZEXUÁLIS FELELŐSSÉG MÚLTJA	2
Demográfia és szexuáletika	2
A mai és a várható magyar népesedés	3
A múlt társadalmi öröksége és a mai egyházi magatartás	3
A hagyományos egyházi szexuáletika káros hatásai	5
1./ A hagyomány túlhangsúlyozása önellentmondás	5
2./ Cserbenhagyottak	5
3./ Szélsőséges tiltások veszélye	6
JÖVŐBE TEKINTŐ EGYHÁZI FELELŐSSÉG	6
Normák változásának lehetősége	7
Korszerű felelősségvállalás	7
Alapvető szexuális ideálok elősegítése	8
1./ Gondos lelkiismereti döntés, személyes felelősség	8
a./ Házasság előtt	8
b./ Házasságon belül	9
c./ Házasságon kívül	9
2./ Családtervezés eszközei	9
a./ Különféle lehetőségek	9
b./ A pápai tanítás belső ellentmondásai	10
c./ A szándék döntő szerepe	11
3./ Abortusz mint születésszabályozó beavatkozás?	13
a./ Egy magyar püspök drámai felhívása	13
b./ Megelőzés Hollandiában	13
c./ Magyar nőgyógyász tanácsai	13
d./ Erkölcsi mérlegelés	14
Bűnbánat és gyónás téves értelmezése	15
Végkövetkeztetés	15

BEMUTATKOZÁS

Budapesten születtem, 74 éves vagyok és a Budapesti RK. Hittudományi Akadémián doktoráltam 1971-ben a születésszabályozás témájáról.

Negyedéves teológusként aktívan kivettem részemet az '56-os forradalomból. Szüleim testvéreim akkor Hollandiába menekültek, de én szolidaritásból itthon maradtam. 18 évig lelkipásztorként működtem, valamint ismeretterjesztő cikkeket publikáltam a születésszabályozás témájáról katolikus folyóiratokban. 1974-ben püspöki bírálóat ellenére következetesen kitartottam a születésszabályozás erkölcsi megítéléséről kifejtett álláspontom mellett. Ennek következtében döntöttem el, hogy véglegesen Hollandiába emigrálok. Ott felmentést kértem a papi rend alól. Megnősültem, apa lettem és fiam ma már 21 éves. Nyugdíjazásomig a tilburgi egyetem teológiai könyvtárában végeztem dokumentációs munkát. Most pedig egy holland SOS telefonszolgálatnak vagyok önkéntes munkatársa.

A DEMOGRÁFIA ÉS A SZEXUÁLIS FELELŐSSÉG MÚLTJA

Előadásomban átfogó képet szeretnék nyújtani a népesedés, tehát a fennmaradás ősi, elemi ösztönének fényében az ezzel szorosan összefüggő szexuális felelősségről egyéni és társadalmi szinten.

Közérthető módon szándékozom bemutatni a közvéleményt foglalkoztató problémákat.

Bonyolultabb érvelésekre is kitérek ott, ahol ez nem kerülhető el.

Madártávlatból foglalom össze a szaporodás társadalmi összetevőit, figyelembe véve elsősorban a hivatalos katolikus erkölcsi tanítást.

Úgy gondolom, hogy a történelmi visszapillantás megkönnyíti egy a jövőbe mutató felelősségteljes erkölcsi szemlélet megfogalmazását.

Áttekintésem súlypontját leszűkítem az egyházi felelősség területére, amely eszmei célkitűzésekkel, értékrenddel ill. erkölcsi követelményekkel, előírásaival befolyásolta és gyakorol hatást még most is sok egyéni választásra és életvitelre.

Demográfia és szexuáletika

A fajfenntartás ösztöne az embernél, eltérően az összes többi élőlénytől, nincs programozva.

Az ösztön először mint csalétek jelentkezik: A férfi számára egy kíváncsi nő vonzó és élvezettel kecsegtet. Ennek elérése érdekében legyőzi az akadályokat (lásd népmesék) és kiiktatja a riválisokat (régén törzsi háborúk, lovagi tornák, párbajozás vagy bicskázás, kultúráltabb formában sportverseny ill. más teljesítmény, siker elérésével). A nőknél ugyanebben az összefüggésben másféle jellemző adottságokat figyelhetünk meg.

Darwin 'A fajok eredete' c. korszakalkotó művének eleinte 'A sport eredete' címet akarta adni. Meggyőződése volt, hogy az olimpiai játékok kezdete úgymond az őskorra vezethető vissza.

De függetlenül a történelmi kortól és szociális környezettől mindez a megtermékenyítés ill. a megtermékenyülés érdekében történik. Ezt követi az utódgondozás és nevelés mind testi,

mind érzelmi és lelki szinten. Nyilván évezredes tapasztalatok alapján jöttek rá arra, hogy a férfi és nő tartós együttléte szolgálja legjobban az életképes utódok fennmaradását. Erre irányulnak azok a szokások (később törvények) ezeken belül a vallásos előírások is, melyek azt a célt szolgálják, hogy a társak akkor is együtt maradjanak, ha az utódgondozás nehézségekkel jár és legszívesebben kibújnának alóla.

A járványok kiküszöbölése, a betegségek legyőzése, az életkörülmények megjavítása, a korszerű mezőgazdaság, mind mind hozzájárultak ahhoz, hogy az ún. természetes népszaporulat felgyorsuljon. Az iparosodó és polgáriasodó társadalmakban pedig ugyanezeknek a tényezőknek következtében először csökkent a gyermekhalandóság, de ezt követően lecsökkent a születések száma.

Ezt az alapjában véve spontán emberi reagálást a közjóért felelős állam ma már gazdasági, pénzügyi, szociálpolitikai (úm. lakás, egészségügy, nevelés) rendelkezéseivel és jogszabályaival jelentősen befolyásolja ill. tudatosan irányítja.

A keresztény egyház pedig jó másfél évezreden keresztül erkölcsi elvárásaival, törvényeivel, előírásaival és szokásaival igen fontos szerepet töltött be az európai társadalom szexuális rendfentartásában vagyis a fajfenntartás ösztönének mentális szabályozásában.

A múltban nagy szerepet játszottak ebben az elijesztés és fenyegetés (bűn, pokol).

Az utóbbi évtizedekben azonban pozitív változás figyelhető meg a pasztorális gyakorlatban. Egyre inkább azt a szexuális magatartást értékelik az egyházak, amelyben a másik megbecsülése és értékelése áll a központban.

A mai és a várható magyar népesedési helyzet

Magyarországon a rendszerváltozás óta igen nagy mértékben visszaesett a gyermekvállalás készsége. A temetések száma 2008-ban 35.000-el volt több mint a születéseké. A nemzet fennmaradásához a mai modern körülmények között az lenne szükséges, hogy 100 nőnek átlagban legalább 215 gyermeke szülessen. Ez a szám ma Magyarországon 130 körül mozog. A természetes reprodukcióhoz szükséges születéseknek mindez csupán a kétharmada, ami ha nem változik, akkor elkerülhetetlenül a népesség további fogyásához és elöregedéséhez vezet.

A tragikus veszteség azonban csak 20-40 év múlva lesz igazán érzékelhető, amikor a ma meg nem születettek pótolhatatlanul fognak hiányozni a dolgozó és a további fennmaradást biztosító középrétegből. Tárkányi Ákos demográfus szerint a mai helyzet megváltozását egy bőkezű családbarát politika és szemlélet elterjedésén kívül a kulturális és erkölcsi hozzáállás, egy a több gyermek vállalását magasra értékelő szemlélet elfogadása segíthetné elő.

A múlt társadalmi öröksége és a mai egyházi magatartás

Beleélve magamat a népvándorlás vagy a középkori Európa mindennapi életébe, meggyőződésem, hogy a fennmaradás nem kizárólag a jó termés és az aszály függvénye volt. A csecsemőhalandóságot és a szülő anyák halandóságát minden társadalmi réteg kiméltetlen realitásként élte át.

A közösség fennmaradása érdekében a férfiakat a hősiesség eszményével kellett bátorítani, hogy az ellenség elleni harc veszélye közben legyőzzék félelmüket. A nőket viszont a terhesség és szülés veszélyeitől való félelmükön kellett átsegíteni.

A kereszténység által képviselt normák megfelelték ennek a társadalmi elvárásnak és a fennmaradás biztosításához erkölcsi alapot és vonzóerőt nyújtottak. Létkérdés volt, hogy a nők az anyasággal járó veszélyeket, kockázatokat és szenvedést el kell fogadnia, mert úgymond ez az Isten által kijelölt sorsa, hivatása.

Gondoljuk csak meg, hogyha a nők nagy többsége a szülést életveszélyes következményei miatt (amit környezetükben állandóan láttak és tapasztaltak) szabadon megtagadhatta ill. kiiktathatta volna életéből, akkor ez sok esetben a társadalom fennmaradását veszélyeztette volna. Az egyház által képviselt erkölcsi normák és ideálok tehát a középkorban szerves részét képezték a társadalom fennmaradását célzó felelősségvállalásnak.

Magyarországon Trianon után a késői polgárosodás miatt a társadalom szerkezete posztfeudális maradt. Az érthető trianoni nemzeti fájdalmat és a felszított sovonizmust az újabb végzetes háború majd a szovjet-kommunista diktatura követték. Ezek a történelmi adottságok egymást megerősítő befolyást gyakoroltak nemcsak arra, hogy egy merev és hierarchikusan felépített társadalmi rend mind a mai napig megmaradjon, hanem hogy mind a vezetőség, mind a lakosság széles tömegei, még napjainkban is ragaszkodjanak ehhez.

Ők fent a felelősek, onnan várjuk a jót, mi lent tehetetlenek vagyunk, ki vagyunk szolgáltatva a rossznak. A mindennapi életben felfelé kell igazodni, lefelé meg követelni, ez az élet rendje.

Ebben a történelmi időszakban az egyházak a szaporodásra vonatkozóan szintén egy meg nem változtatható rend és fegyelem megtartását képviselte. Előírásaikkal, elítélésükkel, fenyegetésekkel és elijesztésekkel a társadalom fennmaradását kívánták biztosítani. Az elnyomás és üldözés éveiben viszont ugyanezek az egyházak eszményeikkel és sok esetben következetes magatartásukkal, mint reményt nyújtó szalmaszál támogatták azokat, akik az igazságtalansággal és jogtalansággal szemben a változást és a felszabadulást várták.

Az átlagember is ennek alapján alakította ki praktikus elvárásait és elképzeléseit. Az egyház van legközelebb Istenhez, tehát ő tudja legjobban, hogy mi jó. Joggal várták tőle, hogy mutasson irányt. Nehéz időkben érthető módon Magyarországon is ebbe a messiásjellegű társadalmi erőforrásba kapaszkodtak igen sokan.

A '89-es fordulat után jött ugyan szabadság, de nem lett paradicsom. Nyilvánvaló lett, hogy a modern szekularizált demokráciákban az egyház szerepe degradálódott. Az égető népesedési problémákra az egyháznak a társadalom fennmaradására vonatkozó évszázados normái nem adnak már a mindennapi életben használható választ. Az egyház mind a mai napig mereven ragaszkodik a régi normákhoz. Ez az ellentmondás elmélet és valóság között csalódás és kiábrándulás forrása lett. A hivatalos egyházi tanítás a szociál- és népesedési etika kérdéseiben még mindig nem vesz tudomást az ipari forradalom következtében létrejött technológiai fejlődésről és ennek az ember testi és lelki folyamataira, egészségi állapotára vonatkozó hatásairól. Pedig ezek alapjaiban érintették az addig évszázadokon keresztül változhatatlannak vélt emberi és társadalmi 'természetet'. A nemi erkölcs ugyan a nemzeti fennmaradást is szolgálja, de a szexualitás területén a tanító (katolikus) egyház ma is csak a vak hiten alapuló helytállásra ill. önmérsékletre buzdít. A hívó egyén feladata, hogy betartsa a

kíméletlenül egyoldalú tiltó parancsokat és akár naponta vállalja a hősiesség áldozatát, úgymond az ‘erkölcstelen’, liberális és ateista világgal szemben.

A hagyományos egyházi szexualitika káros hatásai

1./ A hagyomány túlhangsúlyozása önellentmondás

Az az érvelés, hogy az egyház mindig is ellene volt a mesterséges születésszabályozásnak tulajdonképpen burkolt tekintélyvédelem. Sántít az az érvelés, amelyben az örök és megváltozhatatlan természetre hivatkoznak. Az egyház ui. elfogadja, hogy az ember kitartóan küzdött ún. ‘természetes’ életkörülményeinek megváltoztatására, azért hogy életmódját elfogadhatóbbá tegye. Ennek következtében viszont a fennmaradás biztosításához kevesebb utód is elégséges. A túlnépesedés pedig a minőség rovására megy. Kézenfekvő tehát, hogyha a természet befolyásolása az élve maradás érdekében elfogadható, akkor más oldalról a születések hathatós szabályozása is szükséges. Ennek ellenére a tekintélyt védő tanítóhivatal nem akarja tudomásul venni a felülvizsgálás időszerűségét.

A szigorú tiltások a biztonság látszatát keltik ugyan, de a tanítás és tapasztalat közötti ellentmondás az átlag hívő számára egy állandóan visszatérő kiábrándulás forrása marad.

A széles közvélemény szemében ez az egyházi magatartás még más ellentmondást is tartalmaz. Az egyházi szervezet tagjai pl. igénybe veszik a technológiai fejlődés eredményeit, autón, repülőn közlekednek, számítót és internetet használnak. Sőt pozitívan értékelik a csecsemőhalandóság leküzdését és a népszaporulat növekedését, melyek ugyancsak a technológiai változások következtében valósulhatnak meg. Ezzel szemben az egyházi tanítás tiltja, nem a családtervezés és a születésszabályozás szándékát önmagában, hanem a megbízhatóan alkalmazható eszközök használatát. Saját hitelét és tekintélyét veszíti el akkor, amikor egyrészt a szívatültetést értékeli de másrészt az antibébi pirulát tiltja a ‘természetes’ folyamatok jogtalan befolyásolására hivatkozva. Annál is inkább, mert ezt a tiltást nem tudja világosan és közérthetően megmagyarázni.

2./ Cserbenhagyottak

Csalódás forrása, hogy az egyház nem fogalmaz meg egy mindenki által a gyakorlatban is követhető irányelvet. Olyat, amelyben a kölcsönös megbecsülésre és szeretetre építve a testi élvezet fontossága is értékelve van, akkor is ha adott esetben a terhességet tudatosan és hatásos eszközök segítségével zárták ki.

Az egyház eddig megmondta, hogy mit kell tennünk, most pedig egy ilyen életbevágó kérdésben, ha nem is mindig kőkemény és maradi, de vagy hallgat, vagy mellébeszél.

Manapság az egyházhű, de ugyanakkor a hiveket is komolyan számbavevő teológusok és lekipásztörök arra kényszerülnek, hogy bonyolult kiutakat dolgozzanak ki. Ezeket azonban csak a képzetesebb elit tudja megérteni és esetleg követni. (A hetvenes évek elején Magyarországon én is így próbálkoztam egyházi folyóiratokban megjelent cikkeimben a lelkiismereti válsággal küzdő híveknek és lekipásztöröknek kiutat mutatni.)

Napjainkban jellemző példa erre Somfai Béla jezsuita morálteológus válasza, amit 2000-ben a Pax Romana kongresszuson adott egy felszólaló kérdésére: “Lényegében egyetértek az ötgyermekes édesanya felelős családtervezéssel kapcsolatos észrevételeivel. Azért örülök

annak, hogy a körlevél (értsd a Magyar Püspöki Kar körlevele 1999-ben a házasságról és a családról) nem foglalkozott a fogamzásgátlással, mert a hivatalos egyházi tanítást ma sem lehet megvédeni abban a formában, amelyben azt a Humanae Vitae című enciklika tette, és ahogyan a tanítóhivatal azt hirdeti. A lelkipásztori gyakorlat azt bizonyítja, hogy kevés olyan prédikációs téma van, amellyel gyorsabban ki lehet üríteni egy templomot, mint ennek a kérdésnek fejtegetésével.“

Az emberek nem a csűrés, csavarás ill. elhallgatás által létrehozott látszatbiztonságot keresnek, hanem egyértelmű állásfoglalást igényelnek.

3./ Szélsőséges tiltások veszélye

A közvélemény többnyire csak arra figyel fel, hogy a fogamzásgátlás tilos, meg hogy ne hajsza az élvezetet. Gondoljuk csak meg, az ember elemi igénye, hogy munkájával jobb életkörülményeket hozzon létre. Ez gyakran a meglévő ‘természetes’ adottságok megváltoztatását jelenti. A megváltoztatott új környezetben viszont már maga gondoskodik arról, hogy nemző aktusai jóval ritkábban eredményezzenek megtermékenyítést mint a korábbi társadalmi környezetben. Miért lenne ez rossz? Nem beszélve arról, hogyha valaki az új megváltozott világban a tiltó előírások miatt az egyház által egyedül jóváhagyott időszakos ritmust követi és mégis teherbe esik, akkor sok esetben pánikba kerül és sokkal könnyebben kockáztat meg egy abortust.

Általános tapasztalat az, hogy lelkiismeretes családtervezés esetében a nemző aktushoz kapcsolódó élvezet, gyengeség, összetartozás érzései megtermékenyítés nélkül is változatlanul fennállnak és kíváncsok maradnak. Ezzel szemben a nagyon lelkiismeretes ‘egyházhű’ hívőknél a szigorú tiltás, a bűnbeeséstől való állandó rettegés miatt, nem egyszer szorongást és tartós lehangoltságot hoz létre. Ennek következtében fennáll a veszélye annak, hogy átesve a ló másik oldalára élvezethajhászással, legtöbbször alkohollal, kábítószerrel, önző szexszel, stb. próbálják kárpótolni magukat.

JÖVŐBE TEKINTŐ EGYHÁZI FELELŐSSÉG

A múlt elemzése után nézzük meg a jövő lehetőségeinek sokrétű összetevőit.

A kereszténység elvitathatatlan értéke, hogy a ‘testiségen’ belül is a szeretet központi szerepét hirdette kezdettől fogva a férfi és nő kapcsolatában. Jézus az ószövetséget idézi: “a Teremtő kezdetben férfinek és nőnek teremtette őket és azt mondta: a férfi ezért elhagyja apját és anyját, feleségéhez csatlakozik és a kettő testben egy lesz.” Pál apostol pedig ehhez fűzi hozzá: “szeresse tehát mindegyiktek feleségét, akárcsak önmagát, az asszony meg tisztelje férjét.”

A történelem folyamán az ismertetett merev hagyományörzés mellett az egyház, ha ugyan lassan és fázislemaradással, de sok esetben mégis lépést tudott tartani a világnak mint ‘természetnek’ változásaival.

Gondoljunk csak Galileiről vagy Darwinról szóló álláspontjának megváltoztatására vagy a kamatszédés középkori tilalmának feloldására.

Normák változásának lehetősége

A modern tudomány és technológia segítségével az ember megváltoztatja a környezetét, a társadalmat és az egyén életét, mint pl. a nano- vagy géntechnológia esetében és az össejtterápia alkalmazásánál. Ennek következménye, hogy ugyanazok az emberi alapértékek gyakran más úton érhetők el mint eddig. Más szóval az alapvető erkölcsi értékek megmaradnak, de elérésükhöz másféle hozzáállásra, másféle útmutatásokra lesz szükség. Gondoljunk csak a mesterséges megtermékenyítés kapcsán felmerülő erkölcsi dilemmákra. (Szülők nagyon szeretnének gyereket, de természetes módon nem sikerül).

Nem az elméleti hanem a gyakorlati etika síkján kell számolnunk azzal, hogy a fajfenntartás energiáit a mi gyorsan változó korunkban nem is olyan egyszerű humánus mederbe terelni és 'kordában' tartani.

Ami divatos ill. feltűnik az még nem szükségképpen modern és korszerű. Kimondottan olyan útmutatások kívánatosak, melyek segítségével a mai megváltozott körülmények között ugyanazokat az alapértékeket lehet a gyakorlati életben eredményesen megvalósítani mint a múltban. Szeretettel pl. a múltban egy apa vagy anya sok gyerek gondozására és felnevelésére fordította. A mai körülmények között viszont a minőség elmélyítésével kevesebb gyereknek lehet ugyanynyi szeretetet és gondozást nyújtani, mint amit régen nagyanyaink korában sokkal több gyerek között kellett megosztani.

Korszerű felelősségvállalás

Könnyebb a meglévőt bírálni mint új és használható útmutatásokat javasolni. Ha egy próbálkozás kudarcot vall, vagy csak nehezen vezet látványos eredményre, akkor kárognak a varjak: lám-lám, ide jutsz ha a járt utat elhagyod.

Tomka Miklós vallásszociológus rámutat arra, hogy a magyar összlakosságnak több mint fele igényli a világos egyházi állásfoglalást a születésszabályozás kérdésében is. Felmérései alapján erről 2008-ban így nyilatkozott: "Most eléri a népesség felét azok aránya, akik szívesen veszik, ha az egyház a személyes erkölcs (családtervezés, házasságon kívüli kapcsolatok) ügyében véleményt nyilvánít."

Nilván nem eliter hanem közérthető és széles körben megvalósítható erkölcsi ideálok hirdetése lenne célszerű, pl. a 2-3 gyermek vállalását kitűző családmodelé. Ezt ugyan megteszi a Magyar Püspöki kar említett körlevelében, de csak egyoldalúan. Anélkül hogy gyakorlatilag is összefüggésbe hozná egy az egész emberre vonatkozó humánus szemlélettel.

Ez a szemlélet véleményem szerint vonatkozik:

- *A házasságra*. Kölcsönös szeretet, önmagam átadása és a másik elfogadása.
- *A gyermekvállalásra*. Ezzel összefüggésben nemcsak önmagára a családtervezésre, hanem egy egészséges, hatékony és kölcsönösen elfogadható fogamzásgátlásra is.
- *Nem utolsó sorban a nemi kapcsolatra* és az ebből fakadó érzelmi, érzelmi és lelki élvezetre, amely a nemzés megakadályozása esetében is a kölcsönös szeretetkapcsolat integrális része.

Úgy vélem az a dolgok rendje, hogyha a születésszabályozásra vonatkozó erkölcsi elképzelés megvalósítása boldogító, akkor ez egyben vonzó és kívánatos is.

Célszerű volna tehát megszabadulni annak a gnóosztikus eredetű szemléletnek befolyásától, amely a szexuális gyönyör élvezetét a hédonizmussal azonosítja. A gnóosztikus szemlélet lényege az, hogy a testi élvezetet önmagában - ez vagy az finom, izlik, jól esik - nem szabad spontánul jónak tartani. Csak a termékenyítő szeretet teheti jóvá a nemi élvezeteket és ennek fejében válhatnak azok erkölcsileg elfogadhatóvá.

A gnóosztikus befolyás megőrzött vagy felélesztett formában ma is élősködik. Erre mutat rá Szenes Márta pszichológus, aki fiatal főiskolások és egyetemisták intimitását kutatva ismert rá arra, "hogy interjúalanyai gyakran nyilatkoznak úgy a szexről, mint ami 'mocskos dolog', a fizikai örömek bűnös, megvetendő cselekedetek. Ez az értékrend nincs távol számos történelmi vallás szexualitásról vallott nézetétől, ám az új egyházak tagjainál ez felfokozottan van jelen."

A gnóosis kiküszöbölése ezzel szemben azt jelenti, hogy bár tudjuk, hogy az élvezet és a gyönyör az emberi nem fenntartása érdekében 'csalétek'-ként is szolgál, de ennek ellenére nemcsak megtűrhető, hanem önmagában is érték. Nem kell tehát az érzéki gyönyört megtermékenyítéssel jóvátenni, mert anélkül is teljesértékű létjogosultsága van.

Nem elvetendő hédonizmus, ha egy fiú és lány mint egyenrangú társak kölcsönösen szeretik és egyben élvezik is egymást. A testi, érzéki kapcsolat ui. az önátadó szeretetnek egyik elemi kifejezőeszköze a nemzési szándék ill. lehetőség tudatos vagy hallgatólagos jelenléte nélkül. Akkor is ha a fogamzás lehetőségét nemcsak kikerülik, hanem meggátolják.

Nem vitatott, hogy sok élvezethajhászó gyakran kölcsönösség nélkül egyoldalúan használja ki partnerét. A helyes alapmagatartás ennek ellenére mégis abból indul ki, hogy a testiség és az érzéki élvezetek egy egyenrangú szeretetkapcsolatnak nem csupán megtűr, hanem értékes integrális részét képezik az életadástól függetlenül is.

Alapvető szexuális ideálok elősegítése

Nem holmi újféle 'modern' normák kidolgozásában, hanem egy megújított belső biztonság megszerzésében látom a jövő ideálját. Nem a fenyegetés és számonkérés, hanem sokkal inkább a rámutatás, belátás, megvilágítás és megértés segítségével érhető ez el. Itt is érvényes az amit Roska Tamás állapít meg az Új Ember 2008. október 26-i számában: "Nem vitás, hogy 30, 50 vagy 100 évvel ezelőtt még szegénység vagy elnyomás idejében is egyszerűbb volt a felelősségvállalás, mert egy széles réteg számára az erkölcsi és szellemi értékrend egyértelmű volt. Ma pedig a szabad világban sokféle eszménnyel, felfogással találkozunk."

Vonatkozik ez a felelősségteljes családtervezésre is, ami napjainkban a sokféle lehetőség és különféle életvitel következtében sokkal bonyolultabb mint régebben volt.

Három témakörben körvonalazom saját véleményemet:

1./ Gondos lelkiismereti döntés, személyes felelősség

a./ Házasság előtt

A szexuális kapcsolat lehet csupán egyoldalú élvezetkeresés, melyben a másik számomra főleg élvezeti eszköz vagy anyagi előnyök forrása. Ezzel szemben azonban képezheti egy felelős és szeretetteljes életszakasz szerves részét egymás megismerésében. A testi

kölcsönhatások átélése sokat segíthet egy hosszútávú együvértartozás lehetőségének kipuhatolásában.

b./ Házasságon belül

A szexualitás olyan mértékű kölcsönös önátadást jelent, amely élvezettel, tapintattal és önfegyelmel jár együtt. Ezen belül kapnak helyet a felelősségteljes utódnemzés vágyai, örömei és terhei.

A családtervezéshez szükséges fogamzásgátló eszközök kiválasztásánál tehát igen fontos az egymásra figyelés és az összhang. A különféle módszereknek u.i. egyénileg igen eltérő testi és lelki kihatásai lehetnek.

Ezzel szemben kizárólag a biológiai ritmusra leszűkített pápai norma a modern mindennapokban csak egy igen szűk kör számára biztonságos.

c./ Házasságon kívül

Még itt is, legyen a nemi kapcsolat hetero vagy homo, az erkölcsi súlypont a biblia alapján egymás kölcsönös megbecsülésében gyökeredzik: “szeresd felebarátodat mint önmagadat” és “amit nem akarsz, hogy veled tegyenek azt te se tedd mással”. Tehát áldozat, lemondás ill. a gyermekekre fordított figyelem éppen úgy hozzátartoznak az ilyen jellegű szerelmi-szeretetkapcsolatokhoz, mint a házasságon belül.

2./ Családtervezés eszközei

a./ Különféle lehetőségek.

A modern világban a pápától kezdve szinte mindenki szükségesnek tartja a felelősségteljes családtervezést.

A megvalósítás módjairól azonban igen megoszlanak a vélemények mind elvi, mind orvosi-biológiai, mind szociális szempontból.

A mi mai körülményeink között már csak egy elenyésző kisebbség hallgat tervezés nélkül kizárólag a megérzéseire úgy, hogy a gyerek akkor jöjjön amikor azt a természet, vagy másszóval Isten adja.

Egy másik kis csoport számára csak a hivatalos katolikus út járható. Kiválogatni a természetadta terméketlen napokat, ill. hosszabb rövidebb ideig teljes nemi önmegtartóztatásban élni. Ez régebben a megbízhatatlan naptármódszer segítségével történt. Manapság azonban a hőmérsékletváltozás és egyéb női genitális változások gondos megfigyelésével próbálják a terméketlen napokat pontosan megállapítani. Az új módszer, minden bizonnyal előnyösen tudja befolyásolni a házastársak harmónikus kapcsolatát, testi lelki egészségi állapotukat, mert intenzív egymásra figyelmet, kölcsönös önfegyelmet igényel és mellőz bármilyen fizikai vagy biológiai beavatkozást. Viszont hirdetői, maga az ausztrál Billings, de mások is Németországban, Belgiumban vagy Magyarországon (TCSM = Természetes Családtervezők Munkaközössége) egyaránt állítják, hogy megbízható alkalmazásához nyugalmas, testileg, lelkileg kiegyensúlyozott életvitelre, alapos odafigyelésre és a társak magas szintű összehangoltságára van szükség. Még optimális

körülmények között is előfeltétel a naponkinti hőmérőzés, önmegfigyelés, az adatok pontos feljegyzése és helyes értelmezése. A megbízható értelmezést pedig már a mérés időpontjának vagy módjának megváltoztatása, egy másik hőmérő, betegség, rosszullet, utazás, stressz, lelki fizikai leterheltség, gyógyszerek, késő esti étkezés, rossz alvás mind-mind zavaróan befolyásolhatják. Mindez a TCSM által készített "Természetes és biztonságos" c. munkafüzetben olvasható. A TCS Munkaközösség elnöke Fekete Tamás megerősíti ugyanezt amikor azt mondja, hogy a módszer helyes alkalmazás esetén biztonságos ugyan, de érzékeny arra, ha felhasználója hibázik.

Nem vitás tehát, hogy szélesebb körben káros kockázatok nélkül (erről alább még bővebben) nem használható.

b./ A pápai tanítás belső ellentmondásai

Minden más eszköz használatát tiltja a pápai tanítás. Ezt a tiltást XVI. Benedek pápa 2008. májusában és októberében újból megerősítette.

2008. július 25-én, a fogamzásgátlást tiltó Humanae Vitae enciklika megjelenésének 40. évfordulóján több mint ötven haladó katolikus csoport nyílt levélben kérte a pápától a fogamzásgátlás tilalmának feloldását. Hivatkoznak arra, hogy ez a tilalom katasztrofális hatással van a szegényekre és gyengékre szerte a világon, veszélyezteti a nők életét és milliókat tesz ki az aidsfertőzés veszélyének. A kérést a Szentszék nevében, P. Lombardi jezsuita többek között azzal utasította el, hogy az fizetett reklám, melynek célja a fogamzásgátló szerek propagálása.

Karácsonyi beszédében aztán a pápa megismételte, hogy "a házasság Isten akaratából a férfi és a nő együttélésére szolgál. Szexuális együttlétük alkalmából mindig nyitva kell hogy álljanak az új élet fakasztására. A mesterséges fogamzásgátlás egyetlen módja sincs engedélyezve". Vajon 2050-ben a világ kb. 10 milliárd lakosából hányan fognak majd naponta éhenhalni, vagy aidsfertőzést kapni?

A zsinat óta a pápai megnyilatkozások ismételten hangsúlyozták a teljes emberi – testi, érzelmi, lelki – kibontakozás fontosságát a szexuális kapcsolatban. Nem veszik azonban figyelembe az ember biológiai és szociális fejlődése közötti kölcsönhatást. A továbbélés biztosítása az emberi társadalomnak mint egésznek a hivatása, de nem minden egyedé külön-külön. Az ember viszont éppen Istentől kapott leleményességének köszönheti, hogy sok fenyegető veszélyt le tudott győzni. Ennek következtében alapjaiban változott meg az a bio-szociális elkötelezettsége, hogy a lehető legtöbb utódnak adjon életet. Más szóval a nemi aktusok és a szeretetkapcsolat lényegükben, de nem 'darabszámra' biztosítják az utódnemzés által a fennmaradást. Ahogy az ember felelősségének tudatában próbálja legyőzni az életpusztító tényezőket, ugyanúgy feladata, hogy a nem kívánatos életadó folyamatokat is befolyásolja egy megváltozott makro- vagy mikroszociális közegben. A főemlősök közül egyedül az ember az, akinél fizikóbiológiaiilag a nemi egyesülés és termékenység nem időszakonként történik, hanem a lehetősége állandóan megvan. Nevezetesen a megtermékenyítés szándéka és folyamata közben történik meg adott esetekben a megtermékenyülés biológiai eseménye, és nem időszakokra beprogramozott ösztön hatására. Ezen túlmenően pedig csak számos akadály legyőzése után dől el, hogy a megtermékenyített petesejt életképes emberi egyedé tud-e fejlődni vagy sem.

Nevetségesen erőltetett és elvont gondolat a nemi aktuson belül a megtermékenyülés pusztán lehetőségének konkrét valóságtartalmát, azaz lét- és értékvalóságot tulajdonítani. Aztán pedig ebből kiindulva azt állítani, hogy csupán egy fizikó-kémiai akadály által létrehozott 'megnemtermékenyülhetőség' tudatos létrehozása bűn. Mégpedig azért, mert az időzített hiány önmagában nem áll nyitva egy új élet fakasztására és ez lenne a 'természet' rendje ellen.

Elképzelhető hogy a Vatikán egyértelmű szigorával a szexuális szabadosságot véli mederben tartani a fejlődő országok széles tömegeinél. Az elmélyülten gondolkozó hívő számára azonban a pápa magasztos szavai egyrészt igen elvontak, másrészt nem számolnak éppen a szexualitásban központi szerepet játszó testiséggel és ennek szociális összetevőivel.

A pápa fennköltén mondja, hogy a házastársak fenntartások nélkül ajándékként nyujtsák magukat egymásnak. Korszerű az a megvilágítása is, hogy a házassági aktus az önátadó szeretet kifejezése. Kézenfekvő, hogy a teljes önátadásban benne foglaltatik egy új emberi élet nemzésének lehetősége. Érthetetlen azonban az az állítása, hogy feloldhatatlan kapcsolat van a nemi egyesülés és a termékenység között. Hiszen köztudomású, hogy maga a természet próbálkozik túlméretezett módon (ivarsejtek tömege, petesejtek, embriók elvetélése) válogatással és selejtezéssel egészséges és életképes utódok létrehozásáról gondoskodni. Vagyis a jó minőség érdekében nagyon is pazarol. Köztudott, hogy a megtermékenyülés természetes adottságok miatt sok esetben eleve ki van zárva. Az ember Istentől kapott feladata viszont az, hogy a természetet pozitív irányban befolyásolja pl. szívoperációkkal, de ugyanígy az életképes és jól felnevelt, művelt utódokról történő gondoskodással is. Korábban a természet gondoskodott az életképtelen magzatok ill. csecsemők, torzszülöttek, valamint a fogyatékos életképtelenek elhalálozásáról. A mi korunkban sem lehet cél az életképtelenek számának növelése. Ehelyett sokkal célszerűbb arra figyelni, hogy megelőzés segítségével csökkentsék az életképtelen ill. sérült fogamzások és születések számát.

Az ember a bibliában "szaporodjatok, sokasodjatok és hajtjátok uralmatok alá a földet" feladatot kapta Teremtőtől, hogy felismerje, befolyásolja és tudatosan irányítsa az utódnemzés folyamatát abban a világban amit egyéb összetevőiben szintén neki kellett megváltoztatnia. A 'természet' az állatoknál beprogramozta a termékenységet. Az embernél viszont ez nincs így, hanem éppen az a 'természetes', hogy saját maga tudja kézbe venni termékenységének irányítását. Az irányítás módja pedig a történelmi fejlődés függvénye. Tulajdonképpen az a 'természetes', hogy ez nem maradandó, hanem változik. Másszóval, hogy az ember környezetének, életformájának alakításával együtt saját termékenységének ura és irányítója.

Sőt, éppen az tűnik természetellenesnek, hogyha csak a fogamzásmentes napok kiválogatását tartjuk kizárólag 'természetes' módszernek. Hiszen az embernél éppen az a 'természetes', hogy nincs minden eleve meghatározva, hanem megváltoztatott életformájában újabb és újabb termékenységszabályozást tud létrehozni az egyedül 'természetesnek' mondott biológiai ritmuson túlmenően is.

c./ A szándék döntő szerepe

A szabad emberi erkölcsi elhatározás legjellemzőbb tulajdonsága a szándék. Ez a szándék a cél elérése érdekében kialakított hozzáállást, tartós magatartást hoz létre, és hosszú távon gondoskodik arról, hogy a kiválasztott eszmények, célok követése az állandóan változó mindennapi körülmények között megvalósulhasson.

A bezárt középkori világszemlélet szerint az emberi utódnemzés megváltozhatatlan összetevőkből álló örökérvényű folyamat. Mai gyorsan változó világunkban azonban azt látjuk, hogy a szexuális erkölcs nem a fiziológiai adottságokból jön létre automatikusan, hanem a személyi és közösségi szeretetből fakadó szándékok az igazi forrásai. Tehát akár pirulával, akár óvszerrel, akár megszakított közösüléssel akár, a leleményesen megfigyelt naptári ritmus alapján történik a termékenység befolyásolása, az erre irányuló erkölcsiség lényege a szándékban gyökeredzik és nem az eszközben. Az eszköz ill. módszer önmagában nézve erkölcsileg semleges. A kiválasztó és felhasználó ember szándéka ad erkölcsi tartalmat az igénybe vett eszköznek vagy módszernek.

A fenntartás nélküli önátadás magában foglalja ugyan egy új emberi élet nemzésének a lehetőségét, de ez a biológiai lehetőség független azoktól a lelki és érzelmi folyamatoktól, melyek az élővilágban egyedül az emberre jellemzőek és amelyek a nemzőképtelen életszakaszokban, ill. a fiziológiailag terméketleneknél is jelen vannak.

Szabó Ferenc jezsuita teológus ugyan nagyon szépen írja le: “házasságban élő férfi és nő a testi örömeikön és egymást kiegészítő élményeiken túl részt vesznek életfakasztó tevékenységükkel a teremtés művében...” Ezen belül azonban az emberi valóságtól igen távol áll az, aki minden egyes nemi aktus termékeny nyitottságáról elmélkedik, de még sohasem élte át, vagy vette számításba a nemi aktus testi, érzelmi és lelki kölcsönhatásait, melyek a megtermékenyülés lehetősége nélkül is kihatnak a teljes személyiségre, beleértve a társadalomban betöltött ‘fajfenntartó’ elhivatottságot. Másszóval az egyes szeretkezési aktusok az egyház ún. ‘misztikus testén’ keresztül befolyásolják a mikro- és makrotársadalom jólétét azaz boldogságát. Gondoljunk csak arra a kisugárzásra, amit a meglévő gyerekek érzelmileg, lelkiileg kapnak a jó testi (értsd szexuális) és ezzel összefüggő lelki összhangban élő szülők környezetében. Valamint mindarra a pozitív befolyásra, amit az ilyen családok a társadalom számára nyújtanak. Miért lenne tehát adott esetben helytelen a megtermékenyülés lehetőségét mesterségesen kizárni?

Az erkölcsi mérlegelés lényege elsősorban nem technikai kérdés. Sokkal inkább annak keresése, megbeszélése, felmérése, hogy melyik a legmegfelelőbb módszer termékenységük irányításánál, kézbentartásánál. A pirula, az óvszer, a Billings-módszer, a megszakított közösülés, a megtartóztatás vagy pedig ezek kombinációja? Ezek a mérlegelések és próbálkozások egyben igen jó segítséget nyújthatnak a kölcsönös önátadásból és elfogadásból fakadó szeretet létrehozására és ápolására.

Ellenvetésként hozható fel, hogy a pápa nem engedheti meg a pirulát, mert akkor a tiltás mint legutolsó védőgát nem tartaná többé vissza a széles tömegeket az önző élvezethajhásztól, hasonlóan a Római Birodalom hanyatlásának korához.

De kíváncsok-e még manapság egy olyan gyakorlat támogatása, amelyben a tömegek lelkesednek ugyan a tekintélyt sugárzó II. János-Pál pápáért Dél-Amerikai körútjain, de ugyanakkor nem veszik komolyan a fogamzágtátlásról szóló tiltásait, mert azok nem válthatók aprópénzre a hétköznapiak egyéni és szociális gyakorlatában?

3./ Abortusz mint születésszabályozó beavatkozás?

Hacsak lehet ne, ne és ne!

a./ Egy magyar püspök drámai felhívása

Gyulay Endre püspök az Új Emberben (2008. május 11.) joggal hívja fel drámai hangon a figyelmet az abortuszok magas számára. Magyarországon évente kb. 44.000 abortuszt hajtanak végre 10 millió lakos mellett. Ezzel szemben Hollandiában több mint 16 millió a lakosság száma, de az évi abortuszoké 33.000 körül mozog.

Gyulay püspök a 'Néma sikoly' c. film alapján egy orvos szemszögéből részletezi az abortusz végrehajtásának elrettentő bemutatását.

Véleményem szerint azonban az abortusznak sokkal hatásosabb ellenszere a megelőzés. A megelőzés sikere függ a hozzáértő felkészítéstől. Elijesztés, tiltás ill. a tájékoztatatlanság fenntartása, ti. hogy erről nem beszélünk, sokkal több kárt okozhatnak, mint a születésszabályozásra történő gondos felkészítés.

Beleérző felvilágosítás és szexuális nevelés tud a szeretettel párosult hatékony védekezésre jól felkészíteni. Ennek köszönhetően a partnerek aggodalma egy bekövetkező terhesség miatt minimálisra csökkenhet. Meg tudja előzni a váratlan terhesség által kiváltott pánikot, aminek gyakran abortusz a következménye.

b./ Megelőzés Hollandiában

A már említett statisztikai összehasonlításból is látható, hogy a megelőzés következtében Hollandiában jóval kevesebb az abortuszok száma mint Magyarországon.

De a holland egészségügyi államtitkár 2010-ben még egy újabb felvilágosító kampányt tervez fiatalok számára. Szükségesnek látja ezt, mert felmérések azt mutatják hogy évente kb. 200.000 fiatal kezd ugyan szexuális életet élni, de gyakran azt sem tudják, hogy hogyan lehet védekezni a terhesség ellen és problémát jelent nekik nemet mondani, amikor valaki erőlteti a szexuális kapcsolatot. A felvilágosítás célja a fiatalokat a párkapcsolatra, és azon belül a szexuális kapcsolatra felkészíteni, valamint önértékelésüket fejleszteni. Több figyelmet kívánnak fordítani arra is, hogy a fiatalok megtanulják, hogy hogyan tudják saját intím igényeiket megfelelően a másik tudomására hozni, ill. hogy hogyan tartsák tiszteletben egymás érzéseit, valamint hogy hogyan legyenek tekintettel egymás elvárásaira és hogy kölcsönösen ne lépnek túl egymás határait.

c./ Magyar nőgyógyász tanácsai

Dr. Petróczi István nőgyógyász interneten adott válaszaiból idézek:

– “Három választása van minden nőnek:

- Nem él nemi életet. Ez veszélytelen, de esetleg nem tetszik.
- Él nemi életet, s hatásosan védekezik tablettával vagy spirállal. (Én 40 év alatt nem találkoztam a védekezés komoly, maradandó hátrányával.)
- Él nemi életet, s nem védekezik, vagy csak gumival, ill. számolással. A folytatás az abortusz a maga 20 % komoly szövődményével, a meddőséggel, vetéléssel. Ennek

viszont láttam hátrányát: három 15 éves lány méheltávolítását néztem végig életveszélyes vérzés miatt. (Hál' Istennek egyiknél se én végeztem a megszakítást, de végezhettem volna.)

– A gumi a nemi betegség ellen véd, terhesség ellen nem megbízható. Azért ajánlom a tablettát a babona szintű (értsd naptár) védekezés helyett, mert már nagyon sok önhöz hasonló hölgyet láttam, aki egy abortusz után soha többet nem esett teherbe, s emiatt sírt.

– Egy 30 éves nőnek adott válasz, akinek vallási okból a hormonális fogamzásgátlás nem járható út:

Tehát ha terhes lesz, minden terhességet meg kell szülnie. Ezzel én is egyetértek, de fogja bírni anyagilag? Márpedig ha babona jellegű védekezést választ a biztonságos helyett, hamarosan szembekerül azzal a dilemmával, mi a nagyobb bűn, a hatásos védekezés, vagy a magzatgyilkosság. Melyiket fogja választani?

– A fogamzásgátló injekció maximális biztonságot nyújt, emellett kényelmes és olcsó. Előnye még, hogy nem bántja a visszereket és dohányosok is használhatják, továbbá 40 felett is bátran adható.

Betegeimnek nagyon jók a tapasztalatai ezzel a védekezési móddal. A Hársfa utcai rendelőnkbe a környező irodákból számos amerikai beteg jár. Nekik ez a bevett védekezési módjuk. 16 éves kortól (!) használják az injekciót. Szerintük a havivérzés megszüntetése javít a nők hátrányos helyzetén, szabad életet ad, s hozzájárul a nők önmegvalósításához. Nem alakul ki vérszegénység, nincsenek kínzó hasgörcsök.”

d./ Erkölcsei mérlegelés

Nem kívánok foglalkozni azzal a kérdéssel, hogy a meg nem született magzatnak milyen joga van az élethez. Mellőzöm azt az etikai logikát ahol a valóságtól elvontan elemzik az alá és fölérendeltséget egy elvont értékhierarchia különböző síkján.

Ehelyett pragmatikus megközelítéssel az adott itt és most helyzetet szemelőtt tartva és a különböző befolyások összhatását figyelve keresem a cselekedet összetett egészére adható erkölcsi válaszokat.

Nem merném gyilkosnak bélyegezni a súlyos egészségi állapota miatt tépelődő terhes asszonyt, vagy tapasztalatlansága következtében megesett lányt, ha végső mentőövként abortuszra gondol, vagy szánja el magát. Holmi magasztos hősiességre buzdító elijesztéssel talán egy másik még nagyobb rosszba, pl. öngyilkosságba hajszolhatjuk az illetőt.

Akaratlanul is az jut eszembe, hogy bár az autóvezetés sok halálos balesetet eredményez, mégsem tiltjuk meg. Ezzel szemben igen sok energiát és pénzt fordítunk a balesetek számának csökkentésére és a balesetek megelőzésére.

Korábban maga a természet szelektált (többek között abortált és abortál még ma is) keményen és kíméletlenül, függetlenül a tudatos emberi beavatkozástól. A mai fejlettségi szinten viszont az embernek tudatosan kell vállalnia a szelekciós eszközök (értsd naptár, pirula, óvszer és végső esetben esetleg még abortusz is) kiválasztását, figyelembe véve a legkülönbözőbb és igen bonyolult összetett emberi élethelyzeteket.

Bűnbánat és gyónás téves értelmezése

A katolikus életszemlélet fontos szerepet tulajdonít a gyónásnak az emberi életideálok megvalósításának útján.

A gyónás nagy értéke, hogy tudatosítja az emberi gyengeséget, elbotlást és segít felkelni, felülvizsgálni és újra kezdeni. Ezzel szemben igen káros a bűnbánat és bűnbocsánat értékeire hivatkozva látszat ill. hamis büntudatot erőltetni, terjeszteni és fenntartani.

Mondván Isten nagylelkű és megbocsájt akkor is ha nem bírtad az egyház előírását követni.

Érett felnőtt keresztények a megjavulást komolyan veszik és változtatni akarnak azon, aminek következtében bűnt követtek el. Nem akarnak a szakadék szélén egyensúlyozva attól rettegni, hogy mikor esnek újból bűnbe, vagy teherbe.

Ezen túlmenően ha valaki a gyónás kapcsán megfogadja, hogy ezután nem fog 'tiltottan' védekezni, akkor nem folytathatja szándékkal és jó lelkiismerettel a tiltott módszer használatát. Ha viszont nem megengedett módszert választ, akkor nem gondolhatja egészséges józan ésszel, hogy nem szándékkal hanem csak gyengeségből esett újból bűnbe. Egyszóval erkölcsi tudatában két malomkő között őrlődik, ami könnyen vezet lelki meghasonláshoz, neurózishoz.

A gyónásban nyerhető feloldozás tehát nem helyettesítheti egy új, erkölcsi realizmusra épített szexuális életeszmény kidolgozását és terjesztését.

A realizmus nem maximalista. A maximalista mint tudjuk abból indul ki, hogy az ember lusta és gyenge, ezért magasra helyezi a mércét. Úgy véli, hogyha megértésből kevesebb is megelégedne, akkor még gyorsabban csúszna lefelé, aminek következtében még az enyhébb előírások betartására sem törekedne.

Szerintem ezzel szemben a felnőtté váló társadalomban a realizmusé a jövő. A hősiesség a világbajnokoknak, másszóval a mindennapi élet kis számú 'szentjének' van fenntartva, amiben az átlagembereknek csak ritka kivétellel van részük. A mindennapok keresztjei alól azonban ők sincsenek felmentve. Akárhogy is intézik családtervezésüket kisebb nagyobb csalódással, nehézséggel, botlással biztos hogy számolniuk kell.

Végkövetkeztetés

Időszerű lenne egy olyan egyházi kezdeményezés, amely célul tűzné ki a reális, széles körben megvalósítható és szeretetteljes szexuális életideál kidolgozását.

Budapest – Hollandia
2008-2009